

ANTI-ÚRBÉRVÁLTÁSÁG.

És jöni fog, mert jöni kell,
A' nagyszerű halál,
Hol a' temetkezés felett
Egy ország vérben áll.

Előszó.

Midőn a' méltóságos gróf Batthyány Kázmér által kitűzött jutalomkérdést olvastam, azt hittem, hogy a' nemes gróf az örökváltság előmozdítását tűzte ki célúl.

Minden embernek saját nézetei vannak, a' political világban minden javaslatnak, minden rendszabásnak vannak pártolói, vannak gáncsolói; a' nemes gróf által kitűzött kérdésre én is pályáztam volna, ha igen, ha nézetei az enyimek is lennének, de mivel én nem a' váltság-, hanem egy másik párthoz tartozom, pártomnak pedig igen hű embere levén, szörnyű mód féltem, hogy a' kihirdetett jutalmak által a' nemes gróf, ügyét, – melly nem az én pártom ügye, – roppantan előmozdítandja, pártomnak tehát ez által igen igen nagy ártalmára leend, első hevenyében én is akartam 200 aranyos jutalomkérdéseket hirdetni – merő buzgóságból – az én pártom nézeteihez irányzott kérdéseket tűzvéni ki pályázásraj de mivel még jókor eszembe jutott, hogy 200 aranyom nincsen, – hogy legalább nézeteim és pártom nézetei is

Képviselve legyenek azon forum előtt, mellyhez ellenfeleim ügynökei intézendik dolgozataikat, azokat ezen munkácskába öntöttem, és szinte a' gazdasági Egyesületnek megküldöttem azon buzgó szándékban és reményben: hogy a' bölcs bírálókat a' jutalom odaítélésétől elrettentsem, és így az én pártom ügyének – ama ellenségeim fölött – diadalát diadalmasan kivívjam, gondolván, hogy különben is szabad minden embernek – tenni a' hogy tetszik.

És így megfejthetendik a' bölcs bírálók magoknak azon rejtvényt: hogyan érkezhettek egy pályamunka, melly a' pályázási kérdésekre nem felelvén, még is pályáz, és még sem pályáz,

Anti úrbérváltás.

Az 183²/₆-iki országgyűlés néhány lelkesebb tagjai hosszú csend után először emeltek ismét szót a' páratlan teher alatt nyögő embertársaikért; közvetlen jutalmuk lön: gyűlölet alólról, gyűlölet felólról; alólról, a' privilégiait casta, mint fészkből felzavart darázs dongott, 's mérges fulánkjait közgyűlésekben ereszté a' század philantropiája felé, és a' melegkeblű emberbarátoknak választás lön hagyva: meggyőződés ellen nyilatkozni, vagy lelépni a' színpadról: felólról a' tűzbe olaj öntetett, 's a' mozgalmak vagy egyenesen előidézttettek, vagy legalább áptoltattak.

Később a' liberális motio nagyszerű eredménye csirke, tojás és kappanyokban nyilvánult.

Az impulsus egyébiránt adva volt, hatás visszahatást szül a' physikai világban, de az erkölcsi szabadelvű korkérdések kitűnő sajátságához tartozik szinte, hogy hatásuk annál terjedelmesebb lesz, annál több proselytát nyernek, minél súlyosabb a' hatalmas ellenfélynyomása;

szállongol egy hír, minél inkább czáfolod, minél többet beszélsz alaptalanságáról, annál inkább terjed az; intensív nyomás által extensív terjedtség eszközöltetik.

Ezen tételt a' világ urai kétségbe vonják, különben czéljaik elérésére alkalmasabb eszközöket választanának, – gyakran forгатom ezen körülményt elmémben, 's mindannyiszor úgy rémlík előttem, mintha végzetetlen bölcsességében, a' teremtő vakokat, és rövidlátókat is nem ok nélkül helyezett légyen ezen gyönyörű földére, mert sajnos azon nép vagy nemzet állapotja: melly felett a' „hatalom” uralkodik, de jaj neki ott, hol ezen „hatalom” az ész maximumával fog kezeti, társaságukba vévén még, hogy a' hármás szövetség complet légyen, a' „gazságot” mert ezen szirteken minden magán törekvés hajótörést szenvedne; szerencsénkre a' dolog nem úgy áll, az erők egyensúlyban állanak, halljuk és örvendjünk: az erők aequilibráltaknak, – hatalom ész nélkül, – ész hatalom nélkül, más szóval: hol az ész, ott nem keresük a' hatalmat, hol a' hatalom ott, hiában keresnők az észet.

1836 és 1840 közt Csak négy rövid év folyt le, de ezen négy év alatt az eszmék hazánkban terjedtek, tisztulni kezdtek, mit akkor egy két jelesebb capacitás hirdetett, az 4 év alatt száz-ezrek vérebe átment, és átlátta a' törvényhozó test, átlátta a' kormány, hogy az

emberiség parancsának hódolni, a' kor intésének engedni kell, és mit 4 év előtt az ország kapacitásai fáradhatlan, évekig tartó küzdés által elérni hasztalan törekedtek, az 1840-ben önkényt bekövetkezett, t. i. egy permissiv törvény, mely szerint az adózó paraszt- és jobbágnak megengedve lön: segíteni baja egy részén ha – pénze van, és fizet.

Az örökváltságot engedő törvény azt engedte meg, mit előbb meg nem tiltott, a' dolgok folyamán tehát egy cseppet sem változtatott. – Alkotásától fogva már megint 4 év folyt le, és a' dolgok állása ismét nem változott, nem változott azért, mert a' törvény írott malaszt maradt, és épen ezért, mivel az annyi küzdelmek közt kivívtott törvényczikk eredményeket, nagyszerű eredményeket nem mutatott, számtalan hazánkfia liberális szalmatüze már csak úgy pisolog, ma holnap pedig végkép elalszik. Ez igen természetes, de az is világos, hogy százados visszaélésekkel páros zsarnokságokozta szellemi halálos álmukból fel nem riaszthat 12 millió tudatlan parasztot egy egyszerű írott törvényczikk, 's cselekvésre nem buzdíthatja azon néposztályt, mely az anyagi közvetlen, az az mindennapi érdekének él, és csak annak élhet, ha éhezni nem akar. A' szóban volt váltsági permissiv törvény egy részben a' parasztnak igen magasra kötött szőlőfürt, főleg azért, mert elérése épen olly föltételhez

lőn kötve, t. i. pénzhez, melyet hazánkban ugyan mindenütt, de kitűnőleg a' parasztnál hiában keresünk, régi közmondás pedig: a' hol nincs, ne keress; 's mi mégis ott keresünk, hol nincs.

Más részről a' törvényhozó test, részéről pedig nem tanúsított valami különös önmegtagadást kimondani: „te neked szabad lesz fáradságosan szerzett drága pénzedet meg venni azt, mit neked eladni akarok,” mert ki ebben valamelly nagylelkű áldozatot lát, az sokat lát.

Egy tehetős földbirtokos, 1000, 2000 – 10000 holdnyi birtok tulajdonosa csődület alá kerül, és a' váltótörvényszék útján birtoka a' legcsinosabb renddel zérusra reducáltatik, ha hitelezői, türelmüket vesztvén, kamat helyett tökefizetést kívannak – a' példa mindennapi – és a' szegény paraszt kinek semmije sincs, mert azon fél telket is, mellynek haszonvételéből él, csak most kellene neki kiváltani, megvenni, az illy szegény paraszt tehát kamatot is, tőkét is egyszerre fizessen?

De tegyük fel, hogy az örökváltsági törvény csak ugyan képes a' paraszt részére jobb jövődőt előidézni, tegyük fel azt is, hogy a' paraszt finaciális ereje ezen váltsági törvényszabta feltéteknek megfelelni képes, ebből még koránsem következik az, hogy az ige tetté váljék, hogy ezen törvény alkalmazásba, végrehajtásba menjen. Ha egy rendszabát, országos rendszabát keresztül

vinni szándékozunk, agitációra van szükség; a' boldog-
emlékű adó körül agitáltunk megyékben, agitáltunk tár-
saságokban, hírlapokban brochurekban, az eredmény
ugyan a' kívánt czélnak meg nem felelt, de a' dolog he-
lyes tacticával volt felkarolva. És az úrbéri váltságot agi-
tatio nélkül akartuk életre hívni? azon néposztály közt
életre hívni, melly önálló cselekvésre legkevésbé fo-
gékony? –

Kering egy társaságban egy eszme, meghányatik az
eszme minden oldalról, okoskodtatik, vitáztatik, polizálta-
tik felőle, és az eszme eszme marad, így lenne jó, amúgy
lenne jó, mindenkép lenne jó, de az eszme eszme marad,
sok ideig az marad, miért? mert a' sült galambróli közmon-
dás igaz: mármár feledékenységbe jő a' dolog, és egy fúrge
ész megismerkedik vele, olyan nyughatatlan, kifárasztha-
tatlan mobileperpetuum-féle egyén, a' cselekvés embere,
megkedveli az eszmét, felkarolja az ügyét, forgolódik a'
körül, társaságot képez, társakat szerez, proselytákat
csinál, aláírásokat halmoz, beszél, prédikál, ír a' tárgy-
ról, és rövid idő múlva az ige testté vált. – Nekünk
magyaroknak vannak-e illy embereink, illy hasznos em-
berek? munkálkodtak-e az úrbérváltságra? feleljen az
olvasó.

Minap egy anecdotát olvassam: „A' rhenusi gőzösök
sok helyen csak dereglyéken veszik fel hajóra az utasokat,

a' nélkül, hogy partra kötnének," a' parton áll a' dereglye, az utasok szabad ég alatt lesketik a' hajót, mi kivált esős időben, igen kényelmes lehet! míg annak kormos füstjét nem látván, beszálnak a' dereglyére, a hajóhoz evedztetvén magukat. Egy utazó angolnak szerencséje lön illy állomáson veszteg állani, sok esőzések következtében a' folyó partja jó sáros levén, a' dereglye, melly közbenvetőleg mondva igen hasonlíthatott azokhoz, mellyek téli időben fenntartják a' közlekedést Budapest közt, – a' dereglye feneké tehát sáros vízzel borítva, az oldalai nedvesek voltak. A' gőzös közeledett, angol utazónk csak várta csak várta: mikor hozzák már elő a' szőnyegeket, a' dereglye fenekére borítandókat, és a' száraz illéseket; – hiába! az egész készület gyalultatlan deszkákból állott, mellyeket keresztben a' dereglyére fektettek, ülésül szolgálndók: a' dereglye feneké hosszában is egy deszka vala fektetve, mellyen az utazók száraz lábón a' hajó hátulsó részére juthattak, fohász-kodva csak neki készültek az utazók, urak, asszonyok vegyest a' dereglyére léptek, és a' deszkán végig lépve, faüléseihez siettek; történt, hogy a' deszkán egy jókora vasszeg kikukucskált, mellyen szerencsésen mindegyik utazó megbotlott, egy két asszonyság hosszú ruhájával megakadván, azt végig hasította; mindegyik megbotlott német sógor boszankodva visszatekintett a' vasszegre, 's

elfojtva mérgét – legfeljebb egyet káromkodva – tovább ballagott, végre jön egy utazó, ki szinte megbotlott, ‘s észrevevén a’ vasszeget egyik matrózhoz fordult, ‘s a’ botrányt okozó szeget kihúzatta. Angol utazónk az egész jelenetet figyelemmel kísérte, ‘s később – már a’hajón levén az egész társaság társalgás közben többek közt egy ismeretlen utazó felől egész bizonyossággal állította, hogy: amerikai, ki megkérdeztetvén, csakugyan az is volt. Azon kérdésre, miről ismert reá angol utazónk, előadta a’ vasszeg históriáját, ‘s mikép már előre fogadni mert volna, hogy a’ németek közül egynek sem jutand eszébe a’ botrányt okozó vasszeget helyéből kimozdítani.

A’ mondóka mulattató, ‘s csak azt lehet csodálni, hogy nem Magyarországon történt.

A’ gondolkodás szintűgy, mint a’ cselekvés korában élünk, és csak azon nép mozdítandja elő szellemi és anyagi jólétét, melly a’ két tulajdont magában egyesíti.

A’ teremtő a’ cselekvési ösztönt bele öntötte azon néposztályba, melly kézi munkája által mindennapi kenyerét keresi, ne tagadjuk meg az- ösztönt a’ magyar paraszttól sem, ki ebben kétkedik, vegye tekintetbe a’ paraszt terheit, mellyeknek megfelelni tartozik, és mellyeknek mégis felel, számítsa fel a’ státusadót, az úri adót, a’ nemesi vagy megyei adót, a’ papi adót, a’ községi adót, ‘s ezeken kívül mindennapi keresményét, és

ha mind ezt tekintetbe vette, állítsa aztán ha tetszik, hogy mind ezen terhek viselése izzasztó fáradtságos munka nélkül lehetséges; ki a' magyar parasztot munkálatlanságról vádolja, nézze őt, midőn dolgozik, de nem robotban vagy közmunkában, hanem midőn dolgozik önmagának, vagy szakmáiban bizonyos, a' munka menynységéhez mért, díjért, és bámulni fogja azon erőt és állhatosságot, mellyet munkájában kifejt.

Fellelvén pedig a' magyar népben az anyagi jólét egyik alapját, a' munkásságot, el kell ismernünk ezen jólétre való képességét szintűgy, mint annak bizonyos jövedőjét, más szóval, ha a' paraszt képes szorgalmat és munkát kifejteni, képes anyagi gyarapulásra is vergődni.

Hogy azonban mind máig nem gyarapodott, okát abban leljük: hogy elegendő szorgalmat saját javára ki nem fejthetett, ezt pedig azért nem, mert szorgalma sok fennálló institutumok által kötve tartatott, mellyek közül főhelyen az úrbéri viszonyokat szemléljük, melly akadályok elhárításától a' dolog jobb fordulatát várjuk.

Ezen akadályok, különösen az úrbéri viszonyok megszüntetésére az úrbér-örökváltság vezessen. Midőn az örökváltságról vagy on szó, az csak pénzbeli feltételeken alapulhat, mivel pedig a' paraszt szegény, tehát pénze nincs, első tekintettel, úgy látszik, hogy circu-

lusba forgunk; de a' munkabeli erőt a' készpénzt erő helyébe méltán tehetvén, a' paraszt készpénzi hiányát annak már előbb fellelt munkássága pótolja.

Nem lehet tehát tagadni, hogy önerejéből képes a' paraszt az örökváltságra, kivált ha ezen tárgyat a' földesúr speculatióknak nem tekinti, hanem emberiség törvényének, és legfontosb socialis kérdésnek.

De fogja-e a' magyar paraszt a' váltságot magára alkalmazni is? az már más kérdés! ohajtható-e a' parasztra, kívánatos-e a' földesúrra nézve az örökváltság? – egészen más kérdések.

Mielőtt ezen kérdések megfejtésébe bocsátkoznék! szükséges lesz az úri viszonyokkal közelebb megismernedni, azon terhekre vetvén figyelmünket, mellyek az Örökváltság tárgyául kitűzvék, 's melly terhek általában: a' földesúri adó, különösen a' robot és kilenczed.

Robot.

Robot név alatt azon munkabeli napszámokat értjük, mellyeket a' jobbágy bizonyos törvényesen meghatározott mennyiségben földesurának évenként szolgál.

Nem kutatván a' robot eredetét, elég tudnunk, hogy ez a' régi sötét feudalis századokból a' jelenkorba átszi-

várgott intézmény, 's mint ilyen emléke históriai jogban – nem társasági vagy természetiben gyökerezve.

A' robot tulajdonkép személyes adó, mert robotol az is, kinek semmi földje; 's mind illyes, minden társasági fogalom ellenes, mert a' köztársaság egyik tagja egyenesen adózik polgártársának.

A' nemesi adó mentességi szabadalommal még előbb meg lehet barátkozni, csak sajnos hogy a' köztársaság minden tagjára nem terjed ezen privilégium, mert állítani lehet, hogy joga van a' társaságnak annyi terhet magára vállalni, mennyit akar, de ha a' polgárok egyik osztálya saját javára megadóztat egy másik osztályt, mint a' robotnál történik, ez természet elleni állás, és a' jus fortiorisra emlékeztet,

A' társasági tan, jelen kifejlett stádiumában ezen adót már a' priori kárhoztatja, és eltörteni parancsolja a' nélkül, hogy szükség volna megvizsgálni: minő hatással vagyon ez vagy amaz néposztályra. A' rabszolgakereskedést kárhoztatjuk, sőt a' halál büntetési jogát a' polgártársaságnak kétségbe vonja a' magyar törvényhozó test, de polgártársától ingyen rabszolga munkát zsarolni ki, azt a' magyar-nemes a' maga rendén lenni látja, azon nemes, ki párviadalra két a' némettel, ha őt barbárnak nevezni merészli, ki a' declaration des droits des hommes olvasni 's idézgetni szereti. – Ezt ő ősi

alkotmányos jogának nevezi, vérrel szerzett szabadságnak.

És kérdem, mi különbség vagyon a' fekete rabszolgák, és a' magyar robotosok munkája közt? az egyik szinte olly kényszerített mint a' másik fél beleegyezése; és csak azért vergődhetett századokon keresztül ezen állapot a' mái napig, mert a' nép földi és égi, testi és lelki tyránjai öszmunkálódva erős kézzel markolják a' hálót, melly által őt kelepczébe kerítették, és az okok és okozatok ma, már olly harmóniában vannak, hogy elszomorodva esik kétségbe az emberbarát, ki embertársai jobb állapotja után epedve, azt eszközteni óhajtva, tisztán látja, hogy a' dolgok fordulatát unokáink is csak sejdítendik, de el nem érendik.

Valamint átalában az úri adót, úgy különösen a' robotot is – ad salvandam conscientiam – viszonzlagos szerződésre szereti visszavezetni a' magyar nemes, és a' birtoki jogból származtatni; do ut des – do ut facias! feltévén itt, hogy a' nemes birtoka egy részét évi úri adóért mintegy haszonbérbe adá jobbágyainak (mit egyéb-iránt szinte tagadva, később erre visszatérendek) melly úri adó közt a' robot is foglalva van, kérdem: mit adott a' nemes haszonbérbe azon zsellérnek, kinek a' föld ke-rekségén sem föld sem egyéb birtoka nincs, de kit még-is robotoltat! nem azért adóztatik-e meg, hogy azt a'

boldogító magyar levegőt szíhatni neki kegyesen megengedtetik? ha már földhaszonbérnek vétethetik az uriadó, csak azon része vétethetik, mely a' földtermények egyik, – itt kilenczedik, tizedik – részéből áll; a' robot csak a' hódításban, az ököljogban gyökeredzik, és azon phrasis: hogy ellenséges megtámadások ellen a' nemes védelmezte jobbágyait, szinte szappanbukorék gyanánt eloszlik, ha kérdezzük: kinek segedelmével védelmezte őket? csaknem a' nép segedelmé nélkül! – együtt védelmezték biz' ők magukat mindig, és mivel a' nép száma tetemesebb a' nemesénél, befolyása a' védelemre is tetemesebb volt.

A' robotadó a' mellett, hogy a' társasági szövetkezés eszméjével meg nem egyeztethető adó, még a' népre erkölcsstelen befolyást gyakorló is. A' robotot a' paraszt minden időben ingyen munkának tekintette, és csak nagy elkeseredéssel szolgálta le; az elkeseredés ma már valóságos malitiává fajult el, melyet a' földesurak biz' észrevehettek volna. Legelégedettebb a' robotoló paraszt akkor: mikor robotban henyélhet, mikor munkája közben annak hiábavalóságáról meggyőződik, mikor robotban – a' helyett hogy építene – ronthat; legörömsétebb pedig olly helyre megy robotolni, honnan valamicskét haza is vinni kilátás nyílik, 's így napjáért maga magát megfizettetheti, és valóságos kárörömmel tekinti

folyvást munkája sikeretlenségét, más részről a' robotmunkát elrendelő egyének, többnyire gazdatisztek vagy hajdúk erőltetni akarván ai dolgot, durva bánásmóddal vélték a' bajon segíthetni, 's mit orvosolni akartak, csak jobban rontottak, mert terhei ellen az utálatot a' parasztban megörökítették. Az elkeseredés magva a' paraszt kedélyében gyümölcsezött is szépen, 's elfojtván benne minden nemesebb érzetet földesura mint felebarátja iránt, őt megvadította«, az állathoz közelebb helyezte. Csak nézzük őt, a' parasztot, minő kényelemmel nézi vagy gyűjt pipára; midőn az urasági major vagy kazal lángba borult! Erősen csatlakoznék, ki segítségökre számot tartana. – Csak halljuk őt midőn – kár történvén az urasági jószágban – mondja: hiszen csak az uraságé! Csak vegyük tekintetbe a' számtalan rendőrségi eseteket; csak beszéltesük el a' számtalan siker nélkül próbált fasorok és faültvények históriáját. Csak nézzünk szét az országban, tudakozván a' culturának, a' szebb ízlésnek valamelly nyoma után, és fellelvén a' példátlan elhanyaglást tapasztalhatjuk, mikint a' tudomány, a' művészet az aethetica borzasztó' hiányával van az egész ország, mikint nem képes az ország a' jobb és nemesebb ízlés, vagy az erény működésének egyetlen, példáját is előmutatni; és tekintvén mindezeket, szemünk előtt lesz az irány, melyben a' reactio működött.

Távol vagyok attól, a' nemzetnek ezen borzasztó süllyedését kizárólag a' hűbéri viszonyok felállításának tulajdonítani, mert szemem előtt lebeg papjaink, nagyjaink, királyaink azon régi 's mindig új argumentációja, melly szerint a' paraszt buta, erkölcstelen, és szegény olly annyira, hogy a' társulati szabadságok egyik német sem képes felfogni vagy élvezni, tehát minden reform idő előtti; de ha mondjuk: emeld ki tehát butaságából nevelés és oktatás által, akkor a' hatalmas bölcsek mondják: hogy a' mostani társasági viszonyok mellett nem lehet a' népet felvilágosítani, mert az revolútióra vezetne, melly argumentatio nyugvó pontját fellelhetni egyik istentől hivatott népboldogítónak, azon már ezelőtt harmadfél századdal kiejtett mondásában, „faciam hungariam miseram et catholicam” – dehogy a' hűbér egyik hatalmas eszköz volt a' jelen állapot előhozására, az kétséget nem szenved.

Más részről, az undok viszonyok közt éledegélő gazdatisztekre – a' műveltebbekre is – az alacsonító példák hatnak, elérzéktenítik őt, hozzá szoktatják a' roszhoz, 's végre is azon nevezetes felfedezésre vezetik, hogy legjobb lesz biz ezen robotot magok részére exploitable – és azt privát jövedelmeik igen kényelmes, tetemes és – még sem látható mennyiségének tekinteni. Drágán megfizeti aztán a' földesúr, vagy itt inkább jobb-

ágyúr hűbéri adójának élvezetét, mit által látni eddig szinte megtanulhatott volna.

De a' robot még ártalmas is, és káros a' jobbágnak nem egyedül arra a' napra nézve melyet elrobotolt, hanem a' lucrum cessansra nézve is. (Egy mesterséget – a' földművelést – üzvént t. i. a' jobbágy földesurával, a' szükséges munkák mindkettőnél coincidálnak, és akkor kivétel nélkül a' földesúré az elsőség, ki ekkor megteheti azt is: hogy a' robotot kettőzteti, tán tripláztatja is, a' parasztnak rongy vetései ha szenvednek is: se baj! hiszen van az uraságnak, kitől szükség esetén vehet a' paraszt pénzért, midőnt. i. az árak már jól felszöktek. – Aztán az a' sürgős állapot a' munka kettőztetésére – ki hinné – nemcsak egyszer fordul elő az évben: itt a' szénacsinálás, juhnyírás, aratás, krumpliszedés, szántás 's a' t. mind megannyi plausibilis ürügy a' kettőztetésre; sőt est modus in rebus – lehet a' quadrupláztatást is kihozni, midőnt például két szomszédal összefogadtatják lovaikat, hogy négyes czug kerüljön ki valamelly terhes munkához, mert a' földesúr arról mit sem tehet, hogy az ebadta parasztja mért nem tart erősebb lovakat, sőt úgy kell neki, miért fogja be csikáját már két éves korában; – mert noha 4 ló dolgozott y. a' munka mégis csak egy nap tartott! – és így csak egy nap számítatik be, aztán már miért ne dolgoz-

zon az a' paraszt szívesen szeretve tisztelt földes-
urának!

Így állván pedig a' dolog, követelhetni a' kiváltságos osztálytól, hogy apái bűneit helyre hozza, és ne mások, hanem saját munkája után éljen, mint ez szabad emberhez illik, Ha a' legitimitás elve ez által csorbát szenved, avval az észnek, az örök igazságnak semmi köze, annál kevesebbé vagyon köze, hogy különben is igen gyenge istápja a' fennálló hatalomnak a' „legitimitás,” ha tartósságának erősebb alapja nincs.

Ha a' fennállót mondjuk igazságosnak, és jogszerűnek, akkor minden tyrannia azért, mert létező, jogszerű is, és kárhuzatos lesz akkor minden ennek eltörlésére intézett törekvése az embernek, mit állítani senki sem fog.

Midőn Róma a' kevély Tarquin zsarnokságait nem tűrve, a' királyságot eltörlötte, midőn Amerika magát Angliától függetlennek nyilatkoztatta, midőn a' íranczia nemzet 1830-ban a' régi bourbon-családot száműzve az orleani hercezet emelte thrónra, midőn a' magyar III-ik Károly alatt választási jogával élni nem kívánván a' pragm. sanctiót elfogadta, – teljes jogával élt a' nép, noha a' régít, a' fennállót lerontva, új intézményeket állított fel; azért: hogy valamelly intézmény létezik, még nem következik, hogy jogszerű is.

Csak azon állapotot nevezhetjük a' polgári társaságban jogszerűnek, mely a' természeti joggal ellentétben nem levén, és az erkölcsi törvényekkel összeütközésbe nem jövén, minden polgárnak személyét és vagyonát egyenlő bátorságba helyezi, 's ezt egyenlően biztosítja, mert ezért lépett az ember a' társaságig a' polgári szövetségbe, és ezért engedte át vagyonát és erejét a' legfelső, azaz: a' közös akarat rendelkezésére.

Ha a' mondottakat a' robotra alkalmazzuk, mind ezek nyomára sem akadunk, hanem igen is akadunk egyoldalú kiváltságokra, mellyeket az említettem sötét századokban a' magyar nemes saját javára az értelemben elgyengült jámbor paraszttól kiszarolni, és mai napig usurpálni elég erős és elég piszkos volt.

Hogy Magyarországon a' jobbágyföldek kizárólagos tulajdoni birtokában soha sem volt a' magyar nemes, hanem csak kényúri felsőbbséget gyakorlott a' jobbágyok személyei felett, számos körülmények tanúsítják. A' paraszt készpénzen veszi földjét, eladhatja földét, 's ez ne legyen az övé! lerombolhatja, felépítheti házát, 's ez még se legyen övé. – De tanúsítja azt különösen az újabb epocha, mellyben a' korona folytonosan czivódott a' nemességgel, a' jobbágyok feletti uralkodásra nézve, ki erősebb volt, az helyezte magát birtokba, és a' szegény paraszt mindég „res nullius”-nak tekintetvén, 0

volt örökkön örökké azon koncz, mellyen a' hatalmak összevesztek.

A' földesúr azt mondja: ez a' paraszt az enyim, földe és munkája enyim, neki kell megvenni gabonámat, neki kell meginni pálinkámat, tehát nem engedhetem át másnak, míg követelésemnek eleget nem tett, 's hogy szavainak tekintélyt is szerezzen, oda áll a' paraszt elébe hajdújával, és törvényes úriszékével, 's tömlöczökkel, bottal, kisajátítással ildomozza ő kelmét.

Jön a' nemes vármegye – megint a' földesúr más kiadásban, és mondja: nekem utakra 's forspontokra, csatornákra és töltésekre, házi kiadásaim fedezésére pénzre is van szükségem, ki csinálja az utakat, ki ássa a' csatornákat, ki fuvarozzon, ki adjon pénzt, ha nem a' paraszt? tehát ez a' paraszt, valamint vagyona is az enyém, és én szabadon rendelkezem vele, mert mind ezt a' közállomány, mellynek ő is egy része, java megkívánja, és hogy szavainak tekintélyt is szerezzen: előáll sedriájával és fogházzal, bottal, dolgozó házzal ildomozza ő kelmét.

Következnek a' tekintetes urak, a' megyei tisztviselők, 's mondják: mi itt fenntartjuk a' rendet, és igazságot mondunk a' parasztnak (pénzért), és szolgálunk a' közállománynak, a' mi fizetésünk csizmára alig elég, tehát elélni nem tudunk, következőleg mi is számba

vesszük, azt a' parasztot, és építetünk, dolgoztatunk, fizettetünk vele, és eljő a' zsidó panaszaival, és a' tettes főbíró igazságot mond neki, és exequálja részére a' paraszt vagyonát, és rájok küldi a' zsidók, rájok a' ráczok seregét, 's assistal nekik – természetesen pénzért – hogy pedig tekintélyének nagyobb súlyt adjon; előáll pandúrjaival, 's mogyoró pálczákkal ildomozza ő kelmöket.

Jönnek ugyan még mások is, mert jönnek a' papok, kik előállnak az ördöggel, jönnek az iskolamesterek a' falubirák, de:

Jön mindenek felett a' király 's mondja:

Nekem adóra katonáimnak deperditákra van szükségem, ki fizesse az adót, ki adjon katonáimnak 's lovainak abrakot, de ki adjon katonát is, és lovakat is, hacsak nem a' paraszt, én is tehát erősen számba veszem azt a' parasztot, és pedig isteni jogom következtében elsőséget tulajdonítok magamnak személye és vagyona, mint fundus contributionis felett 's hogy pedig szavainak tekintélyt is szerezzen,, előáll katonáival és szuronyokkal ildomozza azt a' magyar parasztot.

Már most legyen ember fia, ki meg tudja mondani: kié tehát a' magyar paraszt, és földje. –

És illy ellentétekre és abszurdításokra bukkanunk, valahányszor polgári társaságban a' személyek és szemé-

lyes vagyon tulajdonosát, urát, kutatjuk, azon polgári társaságban, mellynek alapfeltétele csak a' jogi egyenlőség lehetett; illy anomáliákra jutunk: valahányszor a' személyek feletti uralkodást jogszerű állapotra felküzdeni törekszünk.

Vagy által kell tehát mennünk a' rabszolgaság rendszerére, vagy pedig szabadnak és függetlennek kell nyilatkoztatni minden polgár, tehát a' parasztnak személyét és vagyonát is, ezt követeli a' társasági tan, ezt a' józan ész; melly nép ez által nem látja az olly népben társasági képesség nincs. Rendezett polgári társaságban szükséges minden egyes polgár érdekét az egész társaság érdekével szoros egybehangzásba hozni, és eszközteni azt, mit hon szeretetnek nevezünk, hacsak a' szétbomlás magvát gyümölcsözni látni nem akarjuk, kétséget pedig nem szenved, hogy a' tulajdoni jog mellett a' személyes függetlenség is ezen érdekek egyike.

Miután pedig ezen személyes függetlenséget újabb törvényeink féligmeddig úgy is már kimondák, szükség ezt életbe is hozni, és többé nem tűrni, hogy ezen függetlenség gúnyjára fennálló ingyen rabszolgamunka – a' robot – a' paraszttól továbbá is kizsaroltassék.

Kilenczed.

Kilenczedadóul a' magyar földművelő paraszt termésének bizonyos száztóliát adja.

Kinek adja ezen száztólit? a' státusnak a' közállomány javára fizeti azon adót? azon közállománynak, mellynek ő is tagja? 's mellynek jótéteményeit ő is élvezi? – Nem, a' magyar nemesnek fizeti biz azt!

Miért fizeti ezen adót?

Azt mondják, hogy földeti haszonvételeért. Tehát a' paraszt által mívelt földek nem az övék? Azt kellene következtetni, hogy nem, de miután a' paraszt telkét kész pénzen veszi, eladja, 's birtokából kevés kisajátítási eseteket kivéve – ki nem vetköztethetik, miután továbbá bizonyos földrészek törvényesen is kihatátnak kirekesztőlegi használatára legelő elkülönzéskor, miután a' földesúr birtokához is néha majdnem annyi joga van, mint magának a' földesúrnak, például: itt ott az erdőkhez, miután végre földeinek birtokában a' paraszt századok óta van, némelleyek azt is merik állítani, hogy földeik az övék.

Tehát a' jobbágyföldek Magyarországbán czívódás, perlekedés tárgya, és ha az, miért nem vet véget ezen

országos perlekedéseknek, ha nem is az ország, legalább a' király?

Hja! de midőn a' király szereti fenntartani, ha nem is a' viszátkodást, de – a' kilenczedadót, alkalmasint azon reményben: ha ki is pusztul végre ez a' nemesség, ő mint annak-örököse alkalmasint belépénd azok jogaiba, 's ekkor majd ő szedegeti ezen adócskát, mert sok pénz kell ám egy királynak, kivált ha egyúttal császár is:

A' magyar paraszt tehát kilenczed cím alatt ismét adózik a' nemességnek, melly nemesség, mint a' nemzet egyedüli képviselője ezen adót nem az ország javára, bizonyos országos czélokra, vállalatokra, terhekre fordítja, hanem egyszerűen – zsebbe rakja, melly zseb—közbevetőleg legyen mondva hasonló terjedtségű a' vég—hetetlen kincstári zsákéhoz, melly zsákot ember megtölteni szinte nem képes.

Az adó nemét és eredetét illetőleg emiitők már, hogy ezen adót a' birtoki jogból származtatja a' magyar nemes, és földhaszonbérnek czímezi. A' haszonbér tulajdonost feltétel ez, mennyire tekintethetik pedig a' magyar nemes tulajdonosának a' parasztföldeknek – előbb láttuk.

Az igaz, hogy százados szokás, ezer magyarázgatás következtében a' paraszt maga is azon meggyőződést látszik hogy beszítt légyen, mintha kilenczedadóját a'

földesúr a' paraszt használatába engedett telkekért követelné, és optima fide robotol is, kilenczedet is ád, ha mindjárt fejét vakarva, de ellent nem mondva, mivel azonban végtére az együgyű emberrel mindent el lehet hitetni, nem illő egy felvilágosodott emberhez magamagát illy álokokkal hitegetni, mert méltán kérdezhetjük: hogyan jutott a' magyar nemes eredetileg illy kizárólagos birtokához a' földnek? res nullius volt-e a' szép magyar föld, mikor a' magyar nemes Ázsia sivatagaiból kiindult egyedül jött-e ő Pannoniába, vagy pedig paraszttal – magyar paraszttal egyetemben? Nem foglalta-e el a' magyar nemes a' pannóniai földterületeket a' paraszttal, a' néppel öszmunkálkodva? ha pedig a' jövevény magyar mind nemes volt, 's ezek utódjai képezik a' mostani 300,000 nemes családot, égből hullott-e egyszerre a' millió és millió paraszt, a' köznép – mint béka az eső után, vagy pedig itt lelte már a' magyar a' számtalan földművelő népet.

Következő eseteket vehetünk fel:

a) A' magyarok kijöven Ázsiából, és meghódítván Pannoniát, itt letelepedtek, és hódítási jogaikra támaszkodván, az itt lakó népeket mind kipusztították, kikergették 's így magokat eredeti foglalóknak tekintván, birtokjogukat az első foglalási jogra – jus primi occupantis, – építették. Ezen okoskodás feltételezi, hogy a' magyar

nemes nem nemesekkel, paraszttal egyetemben foglalta el az országot, és ekkor joga volt minden egyes embernek, tehát a' parasztnak is foglalni birtokot annyit, mennyi élelmére megkívántató, mert eredetileg joga van minden embernek – határtalan joga mindenre: mire szüksége legyen; általában következő feltételek kívántatnak meg, hogy az első birtokfoglalási jog valamely földdarabra megalapítassék, 1-ör azon földdarab ne legyen senki által lakva és használva. 2-or Azon jognál fogva csak annyit lehet elfoglalni, mennyi az élelemre megkívántatik. 3-or A' foglalásnak történni kell: munka és művelés által, mint egyedüli jelei a' tulajdonnak, melyeket törvényes követelések hiányakor mások elismerni 's tisztelni tartoznak; ha ezen kívántatóságokat végig tekintjük, látni fogjuk, hogy ez esetben a' parasztnak birtokjoga a' parasztföldekre sokkal gyökeresebb még mint a' nemesek jogai magok a' nemesi földekre.

b) Az Ázsiából jövő magyarok nemesek és paraszttal, meghódítván Pannóniát, az itt lakó népet ki nem pusztítván, el nem kergetvén, társaságukba befogadták, 's magyar ősi törvényeik 's szokásuk szerint kormányozván őket, a' mint tölök új hazájuk 's országuk védelmét bármily ellenség ellen kívánhatták, úgy szinte a' pannóniai népek is az új ország polgáraivá válván, viszonzlagosan személy- és vagyonbátorságot követelhettek, és követel-

tek is azon statustól, mellynek ők is kiegészítő része vagyis polgáiraivá lettek. A' mint tehát a' magyarok ezen pannóniai népeket az alapított aj országukba befogadták, egyúttal háborítatlan birtokába az élelmök fenntartására szükséges földeknek mégis hagyták.

De szükséges is volt a' népet ezen birtokban meghagyni, mert szükséges volt neki átalában tulajdont adni, 's érdeket, melly őt az új jövevény nemzet által alakult társasághoz a' szeretet és vonzalom valamelly nemével lekösse, tudjuk pedig, hogy a' tulajdon köti le a' polgárt erős lánczolatokkal hazájához, és a' tulajdon védelmére kész az ember életét is feláldozni, de főleg mert ezen tulajdon biztosításáért lép a' polgári társaságba. Ellenséges megtámadás esetében ne legyen a' népnek saját vagyona, ki védelmezze az országot? a' nép? mit védelmezzén a' nép, ha semmi oltalmazni valója nincs!

Mindkét esetben tehát csak a' paraszt lehet valódi és jogszerű ura földeinek, valamint egyéb vagyonának, mert képzelni nem lehet, mikint jutott volna a' nemes jogszerűen ezen birtokhoz, égből pottyant-e le egyszerre ez az ő birtokjoga? Hogy az 1840. törvényhozó test a' földesúr tulajdoni jogát kimondotta, ez csak „pro domo sua” történt és mit sem bizonyít; olyan ez mintha a' török Sultán selyem zsineget küldvén a' pachának, és kincseit elfoglalván „ferman” által kinyilatkoztatná né-

peinek: hogy ő a' pascha kincseit ezennel jogszerűen bírja.

A' mennyiben pedig a' fennálló kilenczedadó factum, el nem tagadható tény, megfejtését nem a' birtokjogban leli, hanem a' kilenczed soha sem volt egyéb, mintáz erőteljes hódító nemzet főnökei által a' hódítottakra vetett tributum, melyet bármely külső ellenségre is kivethetünk, de melyet az ellenség is csak addig fizet meg, meddig vagy mi a' kívántató erőben megmaradunk, vagy míg ő is hasonló erőre szeret nem tesz.

A' marokkói császár maiglan számos kereskedői nemzetek által tributumot fizettetett magának, legújabb időben egyik is másik is ezen tributumot az elgyengült hatalomnak fizetni tovább szégyelvén és restelvén, a' tributum eltöröltetett, vagy pedig épen eltörülőben van, a' nélkül, hogy eszébe jutna valakinek ezért a' szegény marokkói császárt megsajnálni, és a' jogszerűség vagy régi törvényes szokás megsértését említeni. Egyedül csak akkor lenne tehát a' tulajdoni jog és régi százados törvényes háborítatlan birtok és usus roppant mód égbe kiáltólag megsértve, ha az az úri adó eltöröltetnék!! Szinte ezt állítják hasonló modorban a' papok, midőn jószágaik a' státus javára leendő elfoglalásáról van szó; mindkét esetben okvetlenül elnyeli a' földgáz olly szentségtörő népet! Mindegyik pro domo sua.

Földművelési tudományos szempontból tekintve ezen adó természetét még inkább kárhozatos. Ha egy földbirtokos földeit maga művelni restelvé, vagy nem tudván, azokat másnak adja által, hogy legjobb tudomása szerint természetesen, és fáradságai jutalmául a' termésnek, vagyis jövedelemnek bizonyos száztóliában részesíti, akkor a' földbirtokos helyesen számított, mert hivatalnoká érdekét szorosan kötötte saját érdekéhez, és áll mindkettőre az arány: minél több esik a' tulajdonos részére, annál több száztóli jut a' dolgozó hivatalnoknak is. De ha a' földtulajdonostól, ki maga műveli földeit, adóul a' termésnek bizonyos száztólia vétetik el úgy, hogy az adó egyenes arányban a' szorgalommal nőjön, az eredmény meg van fordítva, mert áll ekkor az arány: minél többet természet a' tulajdonos, tehát minél több szorgalmat alkalmaz, annál több száztólit vesznek tőle, és ekkor a' száztóli adó elkedvetlenítésre vezet és ösztönül szolgál – hanyagságra, képes pedig illy adó a' földművelést, mellynek létét köszönheti, nem virágzásba hozni, hanem – tönkre tenni. Ez az adó formáját illeti.

Azt állítják a' gazdák, hogy a' földerő épségbeni fenntartására szükséges, hogy a' természet szalma visszaadassék ismét a' földnek trágyában; ezen kívánatnak pedig elég nem vétetik, ha a' szalma 9-ik részét elveszti

a' paraszt; e' tekintetben is káros levén tehát a' kilenczedadó, nézzük még:

A' kilenczedelés végrehajtásának igen csinos történetét: mély alázattal jó a' községnek egy deputatioja a' nemzeti ispán úrhoz, jelentést tevén, hogy nagyobb részt bevégeztetvén az aratás, méltóztasson a' kilenczedelést elrendelni; takarodjanak kentek, 's ne alkalmatlankodjanak! legkisebb gondom a' kentek kilenczedelése; aztán micsoda új módi az: az ember nyakára futni illy hiábavalóságokkal, mintha bizony rá szorulnánk a' ketek kilenczedére, vagy nem jutna amúgy is eszünkbe, hogy még kilenczedelni is kell. A' nem is nemzeti deputatio tagjai fejüket vakarva tovább ballagnak, csak azt susogván egymásnak, ejnye be haragos ma az a' nemzeti úr!

Másnap egész nap eső esvén, parasztjaink csakúgy az ablakukból vetnek néha szerelmes pillanatokat a' földeiken ázó kepekre.

Rátisztulván harmadnapra az idő, megint eljön a' deputatio a' nemzeti úr elébe, könyörögni már nem mervén, csak kérdést tesznek, nem méltóztatik-e a' nemzeti urnák valamint parancsolni, talán a' kilenczedelésre nézve, mert az embereknek, – a' pógárok-nak ahhoz és készen kell ez esetben magokat tartani.

Bizony atyafiai a' tekintetes tisztartó úr még nem adta ki a' parancsolatot a' dézmához, sok ám a' helység

és mindenütt egyszerre munkába kapni nem lehet, ellenőr sincs annyi! majd a' vasárnapi tiszti ülésben sürgetni fogom a' kilenczedelést, addig ne merészeljen valaki terméséhez nyúlni! különben – no de ismerik a' Pista hajdút! és súlyos kezét.

Igen, de élelmünk már nincsen, aztán addig sok kárba is mehet és megy.

Ugyan ne okoskodjanak már kentek, mintha bizony az uraságnak is nem lenne szinte annyi kára mint kenteknek! elmehetnek.

Végre csakugyan megérkezett a' nagyságos directorra tustól', kinek a' főszámvevőség a' kilenczedelés végrehajtására nézve egy újabb és igen elmésen kidolgozott tervezetet, sok más egyébjavaslatokkal együtt benyújtott, az újabb systema szerinti kilenczedelés megtételére a' rendelés és utasítás a' tekintetes tiszttartó úrhoz; ki is a' parancsolatot a' várva várt tiszti ülésben kiadja a' nemzetes ispányoknak, és az ellenőröket mindenhová elrendeli.

A' tiszti ülés utáni nap ismét megjelenik deputationk; ekkor a' nemzetes ispány kiküldi lóháton az irno-liot a' határba, 's vizsgálja meg, elvégezte-e minden ember az aratást, és referáljon, más napra rendelvén a' községet a' határozat meghallgatására; a' jelentésből ki-sül, hogy Péter gazda még nem végezte el az aratást;

miért nem végezte a' gaz ember? állítja, hogy gabonája még nem volt érett, mert földe árnyékos helyen fekszik; határozat: még várni kell tehát. Idő közben szél, eső, egér gazdálkodnak jó kedvükben a' keresztbe rakott gabonában. András gazda megunván a' sok várakozást, 's malomba kívánván egy kis gabonát küldeni, egy holdvilágos estve be fog a' kis kocsijába, 's megdézsmálja kissé saját gabonáját; meglátván azt a' szomszéd szabados, feladja őt, de ez avval vágja ki' magát, hogy használni akarván a' szép estét szabad földéről hordta be gabonáját, és nem a' dézmás földről, isten mentsen, hogy ő illyesmit cselekednék, és kegyes földesurát megrövidítené, ez nem szokása! különben is csak azért fogta be lovait, hogy kissé kijárják magukat, mert egész nap heverték.

Végre csakugyan kirukkol a' kilenczedelő tisztség, számbavéteik, összeíratik a' jobbágy termése, és kiszámítatik az uraságnak eső rész. Itt ott össze czivakodnak; a' kilenczedelő azt találja, hogy a' kévék nem egyforma nagyságra kötettek, leszidja azért a' parasztot, és büntetésül kiválogatja magának a' kövérebbeket, és készen kell állani a' paraszt szekérének és lovának, mellyre felrakattatván a' kévék, azokkal elküldetik néha a' harmadik határba is az uraság szérús kertjébe, hova a' kilenczedet behordani tartozik; míg pedig ez mind behordva nincs,

ha addig valamely paraszt saját részéhez nyúlni merészelne, ez legalább a' crimen laesaehez hasonló véteknek tartatnék.

Elküldetvén még a' paraszt Pontiustól Pilátushoz, és behordván az urasági nónát, be a' papi sedecimát, be az esperesti quartát, végre csakugyan hozzáfér a' neki fennmaradó részhez!

No már ez is szép gazdaság!

Megbarátkozván ekkép a' kilenczeddel, megtanultuk, hogy az egyik polgár adózáván más polgár társának – természet elleni, társasági szövetkezés alapfeltétele elleni, a' józan politica elleni adó; ismerjük földművelésL tudományos szempontból annak káros hatását a' föklművelésre, és annak vesződéses, akadályoztató, 's a' gyors munkát hátráltató voltát; láttuk hogy a' kilenczed nem a' birtokjogban, nem az első foglalási jogban, nem a' hódítási jogban gyökeredzik, hanem egyedül az ökológiai időből mai napig fennmaradt tributum, mellyet a' nemesség csak addig: míg elég erős követelhet; mind ezen tekintetek a' kilenczed megszüntetésére elég hangosan szavaznak.

A' mi robotról 's kilenczedről mondatott, alkalmaz-' ható elvileg az úriadó egyéb nemeire is, mellyekrtfl különösen értekezni csekélyebb voltuk miatt nem érdemes,

és kimondhatjuk általánosan a' szükségét, az érezhető szükségét, melly szerint a' magyar nemzetnek ezen úri adó megszüntetését, törekvésének főczéljául kitűznie kell.

Az úri adó megszüntetése.

Ezen tárgy kellő megfjtésekor hazánkban kiki az ismeretes úrbérváltságról eszmélkedik, szükséges tehát, ezen váltságot szem előtt tartván, kifejteti, mennyiben alkalmazható viszonyainkra ezen váltság, vagy pedig mennyiben kívánatos, hogy alkalmaztassák a' váltság:

Számot vetvén magammal, hogy az ideák kellő tisztaságukban jelenjenek meg, a' tárgyat következő kérdésekre osztottam fel:

- 1) Kívánatos-e a' földesúrra nézve az úrbéri váltság?
- 2) Óhajtható-e a' parasztra nézve a' váltság?
- 3) Fogja-e a' paraszt ezen váltságot magára alkalmazni?
- 4) Mellyik mód vezet legbiztosabban és legrövidebben az úri viszonyok megszüntetéséhez.

Mindegyik kérdés feloldását tárgyzó okokat és okoskodásokat egy külön paragraph alá sorozván, lássuk az eredményt.

1. Kívánatos-e a' földes úrra nézve az úrbéri váltás? Hímezés hámozás nélkül e' kérdést egyszerűbben és érthetőleg így kell kifejeznünk! hasznos-e a' földesúrnak a' váltás: vagy több jövedelmet több pénzt kap-e a' földesúr, ha jobbágysai a' természetben szolgált munka, és természetmennyekben adott évi adó helyébe egyszer mindenkorra egy pénzbeli összeget fizetnek földesúrnak, melly összeg kamatai képviselendik az eddigi úri adó nemeit? – Hogy e' kérdésnél csak az anyagi pénzbeli érdek jó tekintetbe, hogy itt erkölcsi hatásra senki sem számít, magában világos.

A' földesúr, mint földesúr azért szereti jobbágysait, mert pénzbeli haszna van utánok, egy jobbágy kevés adót fizet, sok jobbágy sok kis pénzt fizet, sok mérő gabonát ad; sok apró szám összeadásából nagy összeg keletkezik – ez a' sokszorozás természetei. Ha a' földesúr mindegyik jobbágysának valamit fizetni tartoznék, ki iparkodnék előbb szabadulni tőlök mint a' földesúr? mert a' mint a' fizetés alkalmatlan egy dolog – nem lehet tagadni – úgy a' bevévés kellemetes egy foglalmány. Mind ez olly világos mint a' kétszer kettő.

Az úrbérváltásognál szerte alkalmaztatni szokott kulcs vagy mérték, és ugyan a' robotra nézve: a' vidéki napszám magassága, a' kilenczednél vidéki ára a' termékeknek.

Robotra kél a'paraszt, 's beszámítja munkáját következőleg: jöttem mentem ..... két órá
 ettem ittam ..... két óra
 bámultam, hevertem, pipára gyújtottam ..... egy óra
 Szerszámot igazítottam ..... egy óra
 roszul dolgoztam ..... hat óra
 Összesen tizenkét óra

tehát megtettem a' magamét, 's lerobotoltam egy napot. Váltásra kerül a' dolog és számításba jő 12 órai folytonos jó munkának értéke.

Számol a' gazdatiszt:

konyhára fát vágattam, vizet hordottam.....10 nap
 Vasárnap templomba jártam..... 10 nap
 búcsúra és vásárra jártam..... 10 nap
 levelet és tojást a' városba küldtem, onnét
 bábaasszonyt hozattam ..... 10 nap
 rózsz idő miatt hiába parancsoltam..... 10 nap
 szántattam vetettem. .... 50 nap

Összesen 100 nap

tehát kihasználtam a' robotomat. – Váltásra kerül a' dolog és számításba jő 100 napi folytonos jó hasznos munkának az értéke.

Dézmára kerül a' dolog és megolvastatnak a' képék, és a' jegyzőkönyvbe iratnak, és behordatik az egész ter-

més, kivéven azt: mit időközben elcsipnek, a' nyomtatók ellopnak, lovaik megesznek, mi a' magtárban elromlik, elapad etc. etc., kazalba jő mindazon szalma, melly időközben fel nem tüzeltetik, a' szél által el nem hordatik, eső által el nem rothad 's végre is megőrülünk neki, ha szomszéd uram segíti a' fogyasztását, hogy hely jusson az újnak. És válságra kerülvén a' dolog, elővétetik a' kilenczedelő jegyzőkönyv, mellybe írva van, hogy ennyi meg ennyi volt a' kepék száma és számításba jő ezek teljes és biztos vidéki értéke.

Vegyünk egy hitelezőt, kinek sok adósa van, adósai a' kamatokat rendetlenül fizetik, itt is elvész valami, ott is csak költséges executio útján juthat követelése feléhez, hol egy adós bukik meg, hol a' másik bukásától tartani lehet; az illy hitelező biztosíthatja-e jobban magát kamataijáról is, veszendő tőkéjéről is, mint ha tőkepenzeit mind visszaszedi adósaitól, 's kezében levén az összes tőkéje, arról kénye kedve szerint ujolag és úgy rendelkezik, a' mint azt a' jelen viszonyok mellet legcélszerűbbnek véli? a' földesúr pedig épen illy állapotban van jobbágjai átellenében az urí adó válságra bocsátási kérdéssel.

Itt egy tehetős földbirtokos, millió és millió adósága vagyon egy részről, millió és milliomokat érő birtoka más részről, még adósságai után 6 néha, 20%

kamatot is fizet, birtoka alig hoz 2 száztólit. A' mit egy oldalról jövedelem gyanánt bevesz, más utón hitelezőinek kamatjára kiadja, csak elég legyen! természetes hogy a' 6 vagy több %-nyi kamat fedezésére háromszor akkora jövedelmező tőke kívántatik, miután a' jövedelmezési kamat alig 2 vagy 3%. Legkevésbé jövedelmező pedig levén az úrbéri tőke, ha az tőkésíthetik szembe-tűnő nyereséggel, segíthet az illy birtokos bonyolódott finanszialis állapotján, és így a' földbirtokos az úrbéri váltsággal a' legjobb Gschäftet teheti, mert emiitök már, hogy ő azt mindég csak Gschäftnek fog nevezni.

Kinek belátása engedtetett az úri adózások kezelé-sébe tökéletesen ismerni fogja a' szám talán visszaéléseket, mellyekre alkalmat szolgáltat, és a' mondottak valóságá-ról kétkedni nem fog, és mivel illyesek előadása mindig csak unalmat gerjesztő (egy jó barátom azt monda a' ma-gyar gazdában: nem szereti a' dolgot feszegetni! – ugyan már miért is feszegetnök), nem kívánom már to-vább az úgy is világost, nagyobb világba helyezni, ha-nem felelek a' kitűzött kérdésre, igenis kiszámíthatlan a' földesúr pénzbeli nyeresége, ha évi úri adóját úgy a' mint van, váltságra bocsátja, és az adó helyett annak bármilly alacsonyra számított tőkéről újolag és belátása szerint rendelkezik, hogyan rendelkezik pedig ő majd

ezen tőkével, az nem ide tartozik, mert elvégre, ha az egész tőkét elkölti eo ipso a' legesleg tökéletesebben, kamatostól kihasználta azt.

Tökkel ütött lehet azon földesúr, kinek belátása ennyire nem terjed, hogy a' mondottak igazságát átlássa; gazdatisztei, gazdasági tanácsadói fogják-e neki ezt bebizonyítani? – az már más kérdés.

b) Óhajtható-e a' paraszt részéről a' váltság!

Ha a' kérdést így tennők, kívánatos-e a' parasztnak megszabadulni úrbéri terheitől, egyszerű igennel lehetne felelni, de miután nem a' felszabadulás, hanem a' váltság, nevezetes pénz összegérti váltság kérdeztetik, a' dolog' némi összetett alakban mutatkozik, 's több oldalú tekintetet igényel. A' parasztra nézve már a' kérdés nem tiszta finanszialis, hanem egybe forr itt a' materialis, a' pénzbeli érdek, az erkölcsi törvények kényszerítő parancsaival, mellyet két félre tenni népeknek, és népek kormányának büntetlenül nem engedtetett; egybeforr a' népgazdasági elvekkel, 's ezek követeléseivel.

Ha itt azt mondjuk: hogy a' robotszolgálati, és kilenczedszedési mód erkölcstelenít, tőle szabadulni minden áron szükséges, és ekkor a' nép összegére, az egész nemzetre nézve semmi áldozat nagynak nem neveztetetik, melly ezen felszabadulást czélba veszi, azt eszleni segíti. –

Ha mondjuk, hogy a' robot által tömérdek néperő elpazaroltatik mellyet – ha a' robot nem létezne – különben az ország 's népei javára üdvösebben lehetne elfoglalni, akkor annak rögtöni eltörlését a' statusgazdaság tanjai követelik, és az országra ismét nem lesz ár olly magos, mellyen azt eszközzeni nem kellene.

Ha mondjuk, hogy nyomasztó hatással vagyon az úri viszony a' földművelésre, 's remélhető, hogy ezen viszony megszűntével a' földművelő nagyobb ipart és értelmet fejtend ki, – a' parasztra nézve is a' váltság csak kívánatos alakban mutatkozik.

Az úri adózások fennállása az úri hatóság, melly a' paraszt házi dolgaiba is bele avatkozni szeret, fenntartását szükségesképen következteti, tehát örökös függésben tartja a' népet, a' milliokat egyes dvnasták vagy egyes néposztály akaratjától; egyesek, magánosak érdekei után és szerint intéztetik el az egész nemzet sorsa; egy oldalú irány lesz adva a' nép munkásságának, mert nem a' nép a' közönség, hanem egyesek java lesz czéloztatva minden rendszabásnál. Az örökös gyámság alatt a' nemzet a' helyett, hogy felemelkednék, legalacsonyul, és mind inkább süljed.

Szolgai alacsonyság alatt nyögű népből nagy nemzet még soha sem vált, mert a' nagyságnak minden feltételei: a' tudomány, a' művészet, az ipar, a' kereske-

dés, 's evvel az erő és gazdagság, csak a' szabadság paizsa alatt virágnak, és a' mint magok sem szenvednek bilincseket, úgy csak önálló szabad nemzetben fejlenek ki. A' kényszerített cselekvésnek imputatiója nem lehetvén kényszerített cselekvés, erény vagy bűn-nevezettel nem illethetvén, csak az önálló szabad akaratnak és munkának van még a' maga érdeme, csak a' szabad és önálló működésben Fejlik ki a' véghetetlen isteni bölcsesség ama parányi szikrája, mellyet észnek nevezünk, és csak abban leli fel az ember a' véghetetlen kifejlés – perfectibilis – feltétét.

A' mint az úrbéri viszonyok, felbomlása a' parasztnak üdvös eredményeket ígér és reméltet, általa már nemcsak a' paraszt, mint egyes osztály, hanem az összes nemzet részesítetik azokban, azaz: a' nemzet sajátjává válnak.

Ha az úrbéri viszonyok megszüntetése e' szerint kívánatos alakban mutatkozik is, ez által az úrbéri váltság kívánatosságát még ki nem mondtuk, mert ki nem mondtuk még az eszközt, melly által a' kitűzött cél, a' megszüntetés eszközlésbe vétessen, 's melly eszköz itt az úrbéri váltság legyen. –

Tagadni nem lehet, hogy a' parasztnak, kivált robot által a' jó munkától elszoktatott parasztnak, sokkal kényelmesebb adófizetési mód, ha ezen adóját munka

által, melly gyakran nem is munka, törlesztheti, mint-ha azt munka által előbb szerzendő készpénzen tennie kellene, ha pedig most nemcsak készpénzt a' munka helyett, hanem ezen évi készpénz mint kamat tőkáját is hozzuk követelésbe, ez régi munkája huszorosítását tétélezvén fel, a' nehézségek csak nagyobbodnak.

Legyen a' paraszt szegény, legyen rest és könnyelmű, 's jöjjön a' fizetési nap, ő nem tud fizetni, pénze nincs, vagyona sincs – az adó el van veszve, de kívántassék ekkor tőle csak robot, akarhatja ellen is kihajtatik, 's erőszakkal adója ledolgoztatik, tehát a' beszédségi mód is könnyebb, tehetségesebb, ha van aztán az olly parasztnak telke, és fizetni nem tud, liquidummá válván adóssága telkéből a' legcsinosabb rendben kivetkőztetik, és kész a' koldus, míg a' régi rend mellett termése egy részét – a' kilenczedet – veszik el, 's legfeljebb egy időrei koplalásra szorítatik. Természetesen nem alkalmazható ez a' szorgalmas és értelmes egyénekre, kik a' felszabadulást váltság útján maguknak céllal kitézték, erre erős lélekkel és akarattal törekednek, mert ezek boldogulni 's kétségkül minden terhes állapotjuk mellett gyarapulni is fognak, de kérdés: teteme-sebb-e a' szorgalmas és értelmesek számát mit kételkedve feltevéen is, mi történik a' kevesebbséggel? –

A' váltságnál nemcsak az eddigi terméki adó helyébe

készpénz követeltetik, de ennek tőkésítése, és a' tőke lefizetése is, ugyancsak talpán legyen az olly község, melly annyi erős lélekkel, olly szilárd jellemmel bír, hogy egy, alkalmasint csak utódjai által élvezendő boldogabb jövődőért, az eddigi, noha lealacsonyító, de kényelmes életmódját hozza áldozatul, és fáradság 's izzadság közt szerzett keresményét tétova nélkül odaengedje, azon keresményét, melly neki azonnal szinte nagyobb kényelmeket nyújtani képes.

És mind ezen áldozatokat csak azért hozza meg, hogy egy igazságtalan, természet elleni nyomás alól megmenekedjen, holott méltányos követelése, sőt reménye lehet: attól egyenes utón is menekedni.

Nem is lappang az alatt legkisebb igazság vagy erény sem, egy egész népvadéknak fáradságos munkáját és keresményét számba venni, azért pedig neki vissza adni azt, mit igazságtalan hatalmaskodás útján tőle elvetlünk, 's mostanáig bitangoltunk. –

A' parasztra nézve a' váltsági tőke lefizetése valóságos áldozat, mellyet ő a' rajta kényúri felsőbbséget bitangoló osztálynak hoz, melly ez által újra igazságtalanságot igazságtalanságra halmoz, gúnyára az erkölcsiségnek, gúnyára a' felvilágosodott kornak. Hasonló ezen váltságdíj követelése a' tunisi tengeri rablók, piráták iparúzéséhez, kik

fogylyuktól szinte váltságdíjt csikarnak ki, melly díj nélkül őt szabadon nem bocsátották.

Erkölcsei oldalát tekintve, a' váltságnak, igaz, hogy következményeiben ez a' parasztra nézve is csak üdvös lehet, mert czél levén általa, még pedig jeles czél kitűzve, a' munkásságnak bizonyos irány adatott, melly irányban a' szorgalom kifejtetik, az értelem gyakoroltatik, az erő aczélosodik, és a' józan életmód előhozatik, egy szóval az erkölcsiség terjesztetik, és a' tespedő már már holt tömegbe új életerő öntetik.

De a' népkifejlést bilincsekben tartó még más institutumok is léteznek az úrbéri viszonyokon kívül; itta' vármegye és megyei tisztviselők organisatióját értem, és féltő, hogy kibontakozván a' paraszt a' földes úri kapcsolat alól, annál inkább kelepczéjébe kerüljön a' vármegyének, és martalékjává váljon a' megyei tisztviselőségnek, mig legalább most a' tisztviselő és a' földesúr, mint két éhes ellenség egymás tettei felett örködnek, és egymás zsarnokságait sokszor paralysálják.

Az igaz, hogy az 1841-ki törvényhozás ezen bajon segíteni akart, midőn a' közmunkákat szabályozta, de egyebet sem tett, mint hogy segíteni akart! mert valósággal az előbbi visszaéléseket csak törvényesítette, és ezen szabályozás a' szabályozásnak valóságos satyrája. – Hogy tehát a' váltságígérte következmények a' parasztra

nézve biztosítva legyenek egyúttal a' megyei szerkezet reorganisatiója lenne szükséges, különben a' remény hiú.

Tegyük most fel, hogy az úri viszony megszüntetésére a' váltságon kívül más hathatós eszköz is vezethet, tegyük fel, hogy a' fenn előszámlált erkölcsi jeles következmények más utón is előidézhetők levén, a' váltságra fordítandó erő kifejtés a' nép saját vagyonsága emelkedésére irányoztatik, nemde a' nyereség ekkor kettős leend?

A' mondottak egybevetéséből következtetni lehet a' tett kérdésre szólló feleletet, melly ekkép hangzik: „Noha az úrbéri váltság biztos mód az úri viszonyok megszüntetésére, noha ezen váltság következményeiben a' parasztra csak üdvös, 's ekkép reá nézve kívánatos lehet, mivel azonban test és szellemből levén az ember alkotva, a' váltság főleg szellemi kifejlés előidézésével kecsegtet, és az anyagi gyarapulást – épen a' nagy áldozatok miatt – messze háttérbe szorítja, talán csak a' jövő ivadéknak tartja fenn jutalmul, mivel továbbá más fennálló viszonyok közbenjöttével ezen szellemi kifejlés is, 's így a' váltság gyümölcse a' parasztnak elegendőkép biztosítva nincsen, mivel végre az úrbéri váltság csak folytatólagos sőt újabb zsarnoksággyakorlás, melly szerint a' paraszt igazságos keresete helyébe semmi ollyas nem nyújtatik, mihez emberi jogainál fogva követelése amúgy is nem

volna, és így a' váltsági szerződés egyoldalúlag az egyik részt csak javadalmakban, a' másikat csak terhekben részesíti, ezen úrbéri váltságai törekvés a' paraszt részéről csak feltételeesen, annyiban t. l. kívánatos, a' mennyiben ezen váltság vagy kizárólagosan egyedüli ut az úri viszonyok megszüntetésére vezető, vagy a' mennyiben fennmaradván különben a' régi viszonyok egy részben csakugyan mégis pozitív gyümölcsöket ígér, mellyek a' váltság nélkül elvesztetteknek tekinthetők, vagyis a' mennyiben a' valami is jobb a' semminél.

c) Fogja-e a' paraszt magát kiváltani.

Adva van egy község, tagjai nyugodtan robotolnak, és perlekednek, dézmát adnak és füstpénzt fizetnek, vastag tudatlanságban, pizokban és koldusságban felnevelkednek, barmaikat őrzik, a' megszokott önkényt tűrik, és az ezekben kifejtett erkölcsi, értelmi és anyagi elhanyaglásukban az undok bűnnek áldozván, egymástól és földesuruktól lopnak, mit lohatnak, szereznek mit szerezhetnek, elisznak mit elihatnak, a' zsidó árendások prédájává válnak, mint már váltak apáik is. Lelkipásztoraik szorgalmasan ügyelnek arra, hogy a' tudomány legkisebb szikrája soha közükbe ne jöhessen, hogy a' civilisatio szelid sugara nekik soha ne világítson, mert ez megismertetvén velők, valódi helyzetüket, őket nyugtalanokká, boldogtalanokká tenné, és a' jövő életrei bol-

dogságukra való kilátásukat elhomályosítaná, sőt ettől őket egyenesen megfosztaná. Egyedül a' keresztény katholicus hit, mint egyedül üdvezítő praedikáltatik nekik szünetlenül, azon hit, melly egyedülés kizárólag égi dolgokkal foglalkozik. A' keresztény hazája nem a' földön van, ő megteszi kötelességét, és mély alázattal engedelmeskedik világi, isteni joggal ellátott, főnökeinek, származzék ebből jó vagy rossz, ez nem az ő dolga; egykedvűleg veszi a' földi dolgok jó vagy rossz folyamát, sújtassék a' keresztény kényurai által: áldja az isteni gondviselést, melly a' népekre nehézkedik, keresztény türelmességöket próbára tevő. Ha visszaél az usurpátor hatalmával, mellyek egyenesen az isten ruházta fel; ő az ostor, mellyel az isten haragjában gyermekeit ostorozza; őt elkergetni lélekismeretes dolog lenne, erőszakhoz kellene nyúlni, vért ontani, mi a' keresztényi szelídséggel össze nem fér, fő dolog itt: a' paradicsomba jutni. A' keresztény hit szolgásgot és alávetettséget praedikál, tehát a' tyranniának kedvez, és azért ez a' parasztnak való! – Az ezen hitben felnevelkedett és az előbb leirt kifejlési csinos stádiumra jutott paraszt község más a' mostaninál jobb helyzetet magának képzelni nem tud, kötelességei állítanak szünetlenül szeméi elébe, jogaival, mellyek nincsenek, nem is lehetnek – soha meg nem ismerkedetik, de ki is alacsonyítaná magát le annyira, evvel

a' marhacsordával foglalkozni, vele érintkezésbe jöni, vagy épen még capacitálni is. Határjából hacsak valamely távolabb eső közmunkára nem hajtatik, vagy bucsühelyre valamely csoda tevő Máriaképhez nem vezette-tik, soha ki nem jő, a' törvényt akkor ismeri meg, mi-kor azt áthágván, tartalma mogyoró-pennával hátára ira tik.

És az illy községtől aztán várhatjuk, hogy egyedül azért, mert Pozsonyban egy rövid törvényezikk megíra-tott, egyszerre csúffá tegye kényurainak megrögzött szá-zados systema szerinti törekvését, 's minden elbutítása daczára belátáshoz jusson, az erény ösvényére térjen, következetes szorgalmi és értelmi kifejtéssel egy nemes kitűzött cél elébe siessen, és megfeleljen azon törvény-hozó test minden vérmes reményeinek, mellyeknek ő hírét sem hallotta soha.

És az illy községek számtalanok.

Van egy másik község, tagjainak egy része tudja isten milly szerencsés constellatio következtében nem annyira elhanyagolva, mint az előbbieik, írás és olvasás tudók, munkakedvelők, takarékosak, érzik az úri viszonyok nyomasztó állapotját, akad is egy kettő köztük, kik az úrbéri törvénykönyvet olvasgatják, 's szomszédjaiknak magyarázgatják, noha egyoldalú kifejtésük miatt balul, tudják, hogy a' váltság által jövendőjük javulhat, és nagy

rész kész az áldozat meghozására, és képes is a' czél elérésére.

Ekkor közibük lép a' pap, és nyájas ékes szólással atyailag inti őket: hagyjanak fel illy veszedelmes ábrándozásokkal, ne hozzák magukat és gyermekeiket koldusbotra, maradjanak istenfélő és hű jobbágyok, mert csak ez az út vezet paradicsomba, ördöggel, pokollal fenyegetődzik, sőt vakbuzgóságában még arra is vetemedik a' jesuita, hogy azt praedikálja, mitől tulajdonkép leginkább irtózik, hogy t. i. kidobott pénz az, mit váltságra fordítanak, mert ma holnap jogaik birtokába ingyen is juthatnak. *)

Vagy pedig közibük lépnek a' megyei tisztviselők, kiknek földesurok átellenében néha hitelt szoktak adni, és – milly okból? azt ők legjobban tudják (noha számitásaikban hihetőleg csalódnak) mindenféle okokkal előállván, őket ismét intik, és vigyázzanak, mert a' földesúr, kinek pénzre van szüksége, vagy pedig annak tisztei, kik gazdagodni szeretnének, őket reá akarják szedni.**)

Vagy pedig összeczivódnak maguk közt, és a' kisebb rész, a' herék, a' korhelyek, a' koldusok, az iszákó-

*) Vannak adatok is.

**) Vannak ismét adatok.

sok, a' vén asszonyok összeröffenek és lármát csapnak, ás ellenzékét képeznek, és hol egyik, hol másik rendszabásban gáncsolnak, és a' váltságától követelik: hogy őket meggazdagítsa, és ugyan ezt követelvén a' földesúr is, ki a' pénzzel együtt a' határt is, a' legelőt szeretné privatizálni, míg a' jobbágyok az úri terhek váltságdíjért nemcsak a' dézmát, a' robotot, de a' földesúr erdejét is, lovait is, juhait is, kastélyát is hozzák követelésbe, és szétterülvén az érdekek, nincs ember a' gáton, ki tettel, tanácscsal fellépvén, a' nép bizodalmit megnyervén, a' különböző érdekeket összíténé, 's elegendő értelemmel a' dolgot vezetni tudná, vagy nincsen a' földesúrnban annyi nagylelkűség, hogy a' váltságot hasznos Gschäftnek tekinteni elszokni tudna, míg végre az egész mozgalom gúny vagy nevetség tárgyává lesz, resultatuma pedig: maradjunk a' réginél.

És az illy községek száma már kicsiny.

Van végre itt ott az ország némelly pontjain egy község, melly közé történetesen egy vagy más jeles egyén vetemedett, ki a' nép közti egyéb működése közt a' váltsági kérdésnek is impulsust adott; és fáradhatlan munkásság által egy két község kiváltságát eredményezte, szóljanak ök', és állítsák ha tetszik, hogy ezen az utón halálos ágyukon az ország lakosinak tetemes részétkiváltságolt állapotban szemlélni, remélni merik-e? vagy pe-

dig századok fognak még múlni, míg ezen állapot elérve és az úri viszony kiküszöbölve lesz.

Én részemről ezen az utón sikert nem várok, és a' váltsági kérdést elpottyantnak nézem.

Ha a' váltság nem egész községekre, hanem egyes egyénekre terjesztetik ki, ekkor az esetek ugyan gyakoribbak lesznek, és a' jelesebbek tehetősebbek gyorsabban boldogulandnak, de ekkor fel van áldozva a' testületi szerkezet, a' corporeitási, a' közszellem, és az ügyis már sokfelé ágazó rend és osztály, mellyek a' köz, a' nemzeti erősödésnek mint annyi akadályai, újabb alosztályokkal szaporodik, és ekkor tanúi lennénk a' parasztok közt fejlődő új nemének az arisztocrátiának melly köztük kelletinél nagyobb arányban ügyis már fennáll, és a' mint szaporulna egy községben és gyarapúlna a' kiváltott, azon mértékben süllyedne a' számra mindenesetre tetemesebb feudalista, kinek ez által minden remény valamelly boldogabb kor után épen elzáratnék, és kikre nézve a' váltság eszközlése még is =0 marad.

Ne felejtjük végre, hogy ezen úri adózások igazságtalan – a' polgári társaság alapfeltételei elleni – voltát, a' természet fiai ha nem is átlátják, bizonyosan sejtik, mert a' természet törvényei szívünkbe vésve, 's emberi jogaink velünk születve vannak, ezen sejtelmek pedig a'

míveletlen parasztnál, ki főleg csak az ösztön teremtménye, a' váltságnak tetemes akadályul szolgálhatnak.

„Az úrbéri váltság tehát általános – országos alkalmazásba jöni nem fog.”

Mellyik út vezet legbiztosabban és legcélszerűbben az úri viszonyok megszüntetéséhez?

A' fogalom: „úri viszonyok megszüntetése” a' parasztra nézve olly új állapot előhozását és fennállását akar kifejezni, mellyben a' régi feudális viszonyok nyoma sem létezzen többé, még pedig nem egy vagy más vagy 100 vagy 1000 paraszt, – nem egy vagy két vagy 20 vagy 50 községre, hanem az összes ország, az egyetemes nemzetre kiterjesztve. Követeljük pedig hogy ezen új állapot elérésekor a' nép is vagyonában gyarapult legyen, hogy az a' réginél boldogítóbb legyen, követeljük továbbá ezen megszüntetéstől a' nemzeti erősödést, a' mennyiben általa az ország roppant számú községei mindannyi szabad és (legalább községi dolgaikban) önkormányuk alatti municipalis testületekké varázsoltatnak, kik a' nemzeti függetlenség hatalmas támaszait képezik, erre pedig nem elégséges a' successiv lassú átmenet, hanem megkívántatik, hogy ezen állapot, ha nem is rögtön egyszerre, legalább olly hatalmas és imposans lépésekkel céljához közeledve előhozassák, hogy egy részről idő ne engedessék az önkény-kormánynak szinte hasonló

lassúságú lépéssel a' szabadsági kifejlés rovására észrevehetlenül erősödni, más részről pedig más civilisait népek időközben geometriai arányban ne haladjanak, míg mi arithmeticaiban elővándorzunk. Noha a' népek élete hosszabb szók lenni egyes ember életénél, és e' kettő párhuzamba nem jöhet, mégis azon kilátás, melly szerint 5 vagy 600 év múlva bizonyos rendszabás által egy boldog jövőendő tervezetik, még népekre nézve is szinte olly kevésbé lehet kecsegtető, mint lehet ha egy milliárdal adós kormány hitelezőit azzal vigasztalná, hogy évenként két garast törlesztvén, maholnap csakugyan követelésükhöz jutandnak. –

Mіндеzen követeléseknek az úrbéri váltság meg nem felel, azért: mert bevezése után a' község vagyonaiban nem gyarapult, sőt inkább megfogyatkozott, azért: mert a' váltság – mint láttuk – elegendő gyorsasággal végrehajtásba nem jöhet, hogy így ne talán egy nagy nemzeti átalakulás korszakát képezhetné, itt pedig sem a' bank, sem a' váltsági pénztár, sem semminemű kölcsön nem segítenek! – de főleg azért nem felel meg, mert általában remélni sem lehet, hogy váltság útján az úri viszonyok általános megszüntetése valaha elérhető legyen.

Kétséget pedig nem szenved, hogy a' szóban levő bármelly megszüntetési rendszabás, annál üdvösebb, an-

nál hathatósabb lesz, minél rövidebb időben, minél nagyobb kiterjedtségben fejezi be működését annyira, hogy a' legsikeresebben hatand akkor, ha az összes népre egyszerre és egy időben kiterjesztetik.

A' magyar jelleméhez tartozik a' törvénygyártási szenvedély, a' hosszasan tartó beszéd és vita, és a' fontolva haladási körütekintetes cím, miért is el szok ülni két esztendeig egy országgyűlésen, mellyen aztán ékes-szólása szép tehetségeit gyakorolja egész az unalomig, a' resultátuma hosszú tanácskozásának többnyire semmi. De ha történetesen aztán mégis hazavisz az országgyűlés-ről egy két rövid törvénycikket, akkor egész meglepé-
dés-sel kinyugossza magát borostyánján, és oda fekszik – hasra, az nem is jut eszébe, hogy a' törvénynek vagy már a' nép szükségeivel kell harmóniában lenni, vagy pedig hogy azt végre hajtani is szükség, így múlnak az-tán évek évek után, és a' nemzet contemplativ életét to-vább vegetálván, benn marad a' – sárban, mellyből utóbb a' gőzerő sem vontatja többé ki. Így történt a' váltsági törvénnyel is, és a' magyar meglegszik, ha minden évben olvashat újságban egy kiváltsági esetet, minek aztán szörnyű mód megörül, 's mondja haladunk! Óh szerelmesim, legfőbb ideje, hogy hozzáfogjunk a' sisiphusi munkához, erős kézzel, vas akarattal, állha-tatos szándokkal, mert pillanataink drágák és olvasottak,

itt már minden halasztás veszteség – az úri viszonyok megszüntetésére is ne keressük azt az utat, mely hosszú vége nincs, hanem válasszuk meg az eszközt mely a' bajon tüstént segít, és orrunk előtt van.

Szem előtt tartván a' mondottakat, az előadott kívánságoknak megfelelő legbiztosabb és legczélszerűbb módja az úri viszonyok megszüntetésének az: „ha az „úri adónak minden nemei, kivétel nélkül, az országban; „mindenütt és egy időben, minden váltságdíj vagy kár- „pótlás nélkül egyszerűen és törvényesen eltöröltetnek, „és így az ország minden lakosa személyének és vagyonának korlátlan tulajdonosává tétetik.”

Ezen rendszabás eredményekre fog vezetni:

1-ör Minden egyes paraszt vagyonában tetemesen gyarapult, a' mint szabad telkének értéke majdnem kétszeres magosságra emelkedett, és az előbbi úri adóját évről évre megkímélvén, ezzel évi jövedelme szaporodott, tekintvén pedig illy formán az összes nemzeti vagyont, gyarapodása roppant, hiába mondjuk itt, mita' nemzet egy része nyert, a' másik veszített, mert a' mellett, hogy a' régi bitang-birtokosok kezébe vagy nem került az egész, vagy kezeik közt elolvadt, még lesz alkalom megmutatni, hogy az ő kezükben ezen vagyon már többé nem nemzeti.

2-or A' rendszabás az egész országban és egyszerre

lépven életbe, egy valóságos epochát képez a' nép életében, és a' nemzet újjászületését előhozta. Ha a' nép hűbéri tartozása alóli felszabadulását, e' nagy nemzeti ünnepét eléri, a' nagyszerű esemény reá kitörülhetlen benyomást tevén, varázserővel fog hatni, és mivel a' rendszabás tiszta erkölcsi, és általa az erkölcsiség diadalmi ünnepét éli, a' hatás a' népre is főleg erkölcsi, tehát helyes irányú lenne, és ötet, a' népet mindenestre hazájához, de megtörténhet, hogy egyéb eddig vele ellenséges állapotban volt – polgári osztályokhoz is kötendi a' szeretet igen tiszta nemével, és életbe hozván, és életbe híván a' polgári szövetekezés egyik jelentőbb alapfeltételére, a' birtokra nézve az egyenlőség elvét, milliom és milliom erőteljes polgár, ugyanannyi védője hazájának, annyi halálos ellensége a' további kényuraságnak előhozattott.

3-or Megismertetvén a' paraszt ezen rendszabást előhozta indokkal, ezeket ő méltányolni fogván, a' nagyszerű változás, mellyen rögtön átesett, 's mellyről álmodni alig mert, de főleg munkája gyümölcseinek szabad élvezése olly hatással lesznek, hogy az előbb hanyagban is, a' munka és szorgalom kifejlesztését eszközölni képes, ez pedig elfoglalván, gyakorolván az értelmet, a' gondolatot, erősíti, élesíti, raffinirtabb keresetmódak kutatására vezeti, 's így az ipart előteremti.

4-er Mindennemű birtokviszonyok elrendezése, nemes és paraszt között, ezen rendszabást megelőzni szükséges, mi annál könnyebben végrehajtható lesz, minél inkább érzi, sőt élvezi a' fentebbi rendszabásnál a' paraszt földesúrra nagy lelkűségét, mellynek következtében várható, hogy ezúttal az okoknak engedni fog, 's az elrendezés elébe ezer akadályokat nem fog gördíteni, sőt lehet az ez útoni megszüntetését a' hűbéri adónak más, nemzeti kívánságok teljesítésétől is felfüggeszteni és így általa az országba rendet hozni.

5-ör De legbizonyosabb az, hogy e' rendszabás által a' cél – az úri adó megszüntetése tökéletesen és tüstént eléretett, a' dolog hosszú pórásra nem eresztett, a' mint az kimondatott, azonnal az egész országban az ügy be is fejeztetett, tehát nem szükséges, hogy a' nép egy boldogabb jövődő után, mint zsidó a' messiás után – epedezzen.

Szükséges lesz most az egyenes eltörlést azon kérdésekkel combinálni, mellyeket a' váltságnál felállítottunk.

Hogy ezen az utón a' kitűzött cél az úri adó megszüntetése eléretett, arról kételkedni senki nem fog; hogy a' parasztra nézve kívánatos, az előadottak után bizonyítani szinte felesleges; – kívánatos-e a' földesúrra nézve? erről már bajos lesz őt capacitálni.

Megmutattuk az illető helyen, hogy a' váltság a' földesúrnak egyedül csak pénzbeli, tehát egyoldalú érdekében fekszik, erkölcsi oldalát ezen érdeknek fel nem lelhetvén, valamint a' váltság a' paraszt erkölcsi érdekének fekszik, úgy az eltörlés a' földesúrra nézve kívánatos erkölcsi szempontból, a' mennyiben ő is mint tagja a' köztársaságnak, annak minden jótéteményeiben szinte részesül és a' hon virágzása ő reá is, mint honpolgárra csak vissza sugározhatik, de különösen azon körülmény, hogy a' földesúr bizonyos eddig élvezett vagy élvezni képzelt jövedelemtől elesik, neki is csak serkentésül és buzdításul szolgálhat bizonyos mennyiségű erő- és szorgalomkifejtésre, evvel a' nélkülözendőt helyre pótlandó, ugyanazon erő és szorgalom, mellyet előbb ő – a' földesúr – a' váltsági kérdésnél a' paraszttól vett számba céljai elérése kedvéért, 's mellyet most mi – felül kerekedvén, tőle veszünk számba; vagy talán csak az másoknak üdvös, mi nekünk hasznos? a' logica kissé magyaros lenne! – hogy pedig tömérdek földbirtokában a' földesúrnak roppant mezeje nyilik új jövedelmi források kutatására, melly források kihasználása a' mondott értelmi és szorgalmi kifejlés feltétéhez van kötve, hogy tehát az egy részről támadható netalani deficit pótlására senki sem képebb a' magyar birtokosnál, magában világos.

De még koránsem vagyunk tisztában a' földesúr ebbeli

deficitjével, mert úrbéri jövedelme a' mint az jelenleg áll nagyobb részt csak képzeleti, és ha annak brutto jövedelméből levonjuk a' reá fordított költségeket, alig marad valami nettó – így állván pedig a' dolog nem illő és meg sem engedhető, hogy a' földesúr váltság által szerezzon, holott itt – legjobb esetben – észszerűen mindig csak kárpótlásról lehet szó. Szinte azon gondolatra lehetne vetemedni, hogy nemes földesuraink azért nem buzdítanak az úrbéri váltságra, mert az erkölcstelen törekvésben elpirulnának, és piszkos szerzeményüket szégyenlenék, – legalább így kellene, hogy legyen.

Volt alkalmunk hallani és olvasni, hogy a' magyar nemes jobbágysai által adózik, mint b . . . . attak feleségeiket a' haldokló rómaiak rabszolgáik által, ha ez így van, szüntessék meg a' robotot és dézmát, és ne adózzanak a' meddig reá nem szorítatnak, hogy a' mondókának értelme legyen, mert kétséget nem szenved, hogy a' nemesség Magyarországon sokkal eredetibb, szebb, jobb és nemesebb utón jár, ha a' mostani adó felvállalási törekvés helyett a' parasztot szabadítja fel mindenemű hűbéri tartozásától, mellyek minden idejét, erejét szamba veszik. Az anyagi érdeket akarjuk előmozdítani, vasutakat akarunk építeni, gyárakat emelni, hogy honi gyártmányokat használni, azokkal élni tudjunk, de ki teremtsen elő az anyagi jólétet, ki gyártson és dolgoz-

zon? talán ő felsége, talán a' magos aristocrazia, talán a' püspökök, talán a' bocskoros? egyik sem dolgozik bizony, ha a' nép nem dolgozik, ez pedig nem dolgozhatik, ha robotra vagy közmunkára hajtathatik idő különbség nélkül, ha napjával munkájával szabadon nem rendelkezhetik.

A' magyar még nem jutott azon elismeréshez, hogy a' szétterülő nemzetiségi érdekek közepettén, és a' kormány absolutisticus törekvései átellenében csak akkor erősödhetik nemzetileg, ha a' népet, a' magyar parasztot szabadítja fel rablánczaitól, és emeli magához, részesítvén őt mindazon jogokban, mellyek egy alkotmányos nemzet szabadságát biztosítják, holott tudnia kellene, hogy reserveben tartja az elromlott kormány azon rendszabást, hogy: nem boldogulván már más után, a' parasztot fogja a' nemesség ellen uszítani! természetesen óvakodik a' kormány ezen végső, de hathatós eszközhöz nyúlni. A' magyar nemes tehát ezt által nem látja, daczára a' Karok és RRnek a' nov. 7-kén költ kir. válaszra adott 14-ik számú határozatuknak.

Előhozhatnám meg e' helyen, hogy ha sújt is az eltörlési szabály, – pedig láttuk, hogy nem sújt – csak azokat sújtja főleg: kik a' hon szegény polgáraitól kicsikart ezen igazságtalan zsákmányt Londonban, Parisban, Rómában, Bécsben szép énekszóval elpazarolják,

és ez által hazájukat, nemzetüket vagyonaótól kétszeresen megfosztják, azokat: kik sem a' hon polgárai, sem a' nemzet tagjai közé többé nem számíthatók; kérdezhethetném és hivatkozhatnék az annyira kedvelt honszeretet és idézhetném továbbá mind azokat, mellyeket az úri adózások igazságtalan voltáról, társasági fogalom ellenségéről, az illető helyen már előadtam, megmutathatnám a' nemzetnek ezen rendszabás tételére való – nem jogát – hanem kötelességét a' természet nagy törvénykönyvéből, de mindezeket ez úttal elmellőzöm, mert írva van: hogy megvakítja az úr azt, kit elakar veszíteni, 's a' magyar nemes először majd adózik a' paraszttal, 's így az egyenlőség hatalmas elvét felállítja, később a' feudális viszonyok természetesen megszűnván, azt is elveszti, mit megtartani iparkodott.

Résumé.

A' mondottakban foglalt tényeket és az előadott okoskodások által nyert eredményeket összehasonlítani kívánván, és újra emléké elébe hozni, tartalmukat következő pontokban sorolom elő:

1-ör Az úrbéri adó mint régi feudális hagyomány a' magyarországi népekre ma már erkölcstenítőleg, butítólag, lealacsonyítólag hat egy részről, – az ipar és szorgalom kifejlesztését, 's főleg a' földművelésre való alkalmazását hátráltatja más részről; de mint igazságtalan társasági fogalom 's a' polgári szövetkezés alapföltételével ellentétben álló zsarnoki tributum nyomasztólag is hat a' népre, az egész nemzetet pedig a' civilisait világnak, mint a' civilisatio legalsó fokán állót mutatván be, valószínűs szégyenére válik a' nemzetnek.

2-or Átlátván vagy sejdítvén illyesmit a' nemzet, az országosan egybegyűlt képviselői képében palliatív rendszabások által gondolt a' kormány intésének eleget tenni, a' mint már $\frac{1}{2}$, század óta az úrbéri törvények foltozgatásával vesződik, míg végre mint liberalitásának non

plusultráját az 1840-ki örökváltsági törvényt hosszú fájaldalmak közt, és után szerencsésen megszülte.

3-or Ezen váltsági törvény aztán az úri viszonyok megszüntetését és a' nemzet regeneration át eszközölje a' mennyiben megengedi a' parasztnak, hogy azt, mit különben 20 év alatt és után kellene fizetnie és szolgálania, különös kegyelemből földesúrnak egyszerre, azaz tüstént átadhassa, éspedig, mivel korunk a' pénz kora, nem munkában vagy természetményben, hanem szép tallérokban lefizethesse, ha t. i. a' földesúrnak is úgy tetszik, és ekkor aztán midőn már pénze nem lesz, tökéletesen szabad ember lesz, mit már az öreg Ovid bácsi is tudott, midőn énekelte: *cantabit vacuus coram 'sat.*

4-ér Minekutánna azonban a' nagyságos földesuraknak tetszenének is nem is a' parasztnak tallérai, – tetszenek, a'mennyiben még is csak tallérok, nem tetszenek a' mennyiben az az istenadta parasztja nem akar az utolsóval is még most kirukkolni; minekutána továbbá a' parasztok vagy nem akarnak szabad azaz pénznélküli emberekké válni, vagy pedig akarnának ugyan, ha az úr isten őket elegendő mennyiségű tallérokkal, mellyekkel a' földesúr szemét kiszűrhatnák, jelenleg megáldotta volna, vagy pedig akadnak olly irigy kutyák, kik ezen tallérokot úgy a' földesúrnak, mint a' parasztnak is irigyelvén, magok fenik rá fogaikat, és így mindenféle ördögös mes-

terségekkel fenn tudják tartani a' statuts quo-t, és a' mondott tallérokot magok számára biztosítani, minekutánna mondom ezen kis körülmények közbejőnnének, szinte azt lehet állítani, hogy ezen úrbéri váltságból mi sem lesz, hanem hogy sok más üdvös hazai rendszabásokkal egyetemben papiroson maradand.

5-ör Miért is minekutána a' jelen állapotot fenntartani alig lehetséges, és az úri viszonyoktól – ha boldogulni akarunk – menekedni egyszer kell, mint egyedül üdvözítő azon hit tűnik élőkbe, hogy ezen úrbéri adót száz okból – bizony el kell törölni, mellynek szüksége meg is mutattatván, egyúttal a' földesuraknak szép morális leczke is adatik, kik hajolván is a' szép szóra, végre azon argumentumnak engednek, hogy úgy ne járjanak, mint az egyszeri kutya, melly nagy darab sajtot tartván szájában a' folyón keresztül úszott, 's úzás közben megpillantván a' sajt árnyékát utána kapkodott, 's kapkodása után aztán sem sajtja sem árnyékja többé nem vala.